

ALTRUIZMUS, SEGÍTŐ HIVATÁS,
SZEMÉLYISÉG

Összeállította: Pék Győző

Forrás:

BAGDY EMŐKE:

In: Kállai, Gál szerk. Az első találkozás jelenségvilága a
segítő kapcsolatban. Janus /Osiris 1999

A **proszociális** magatartás:

1. a másik javát szolgálja,
2. önkéntes vállaláson alapul, ezt nevezzük a „választás szabadságának”.

a segítő viselkedés a proszociális magatartás legtisztább megjelenési formája.

az önzetlenség és a szolgálat= altruista magatartás

Állatvilág

- **Lorenz** (1963): csak közösségben élő állatoknál jelenik meg a segítő viselkedés, ahol magas fokú az agresszivitás, ott kifinomult viselkedésminták alakulnak ki a segítő cselekvésre
- **Morris** (1992): a segítő viselkedést gyakran agresszió-átmotiválás hozza létre

Állatvilág

- Vicsorgás- „vigyor„-
nevetés- mosoly
- Egymásnak feszülés-
játékos birkózás -
„tetvészkedés”.
- A segítség az állatvilágban
**az agresszió
domesztikációja,**
megszelídülése.
- A segítő viselkedésnek
életvédelmi, fajfenntartó
haszna van.

Biokémiai változások,
állatoknál és embereknél
az altruista magatartás
kapcsán

Morris: A korallhalak és a
tengeri sünök kölcsönös
egymásrautaltsága

„vitalizálás„

„immunstimuláció”

A segítő viselkedés
nyeresége **a biológiai**
egészség stabilizációja is
lehet

Az oxfordi társadalomkutató intézet antropológusai kutatásaik alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a csevegés és a tetvészkedés a két közösség tagjainak életében hasonló feladatokat lát el.

Véleményük szerint az emberek a mobiltelefonok, a majmok pedig a közösségi **kurkászás** segítségével tartják "fajtársaikkal" a kapcsolatot, oldják meg problémáikat és kötnek barátságot.

- **Kate Fox**, a kutatóintézet egyik munkatársa kiemelte:
- a csevegés nem haszontalan időtöltés, hanem szerves része **evolúciós** fejlődésünknek.
- "Az emberi beszéd részben azért fejlődött ki, hogy lehetőséget adjon számunkra a kapcsolattartásra, csevegésre. A maroktelefonok ezt a létfontosságú tevékenységet tovább erősítik és hangsúlyozzák, lehetővé téve, hogy az ember bármikor, bárhol, bármilyen körülmények között kapcsolatban tudjon lépni társaival"

A segítség biológiai nyeresége

Siegel (1992): Szeretet, gyógyítás, csodák c. könyve:
a rákos betegek túlélési esélyeire

altruista betegviselkedés=a jó közérzetű, kevesebb
fájdalommal járó, kedvezőbb idejű túlélés.

a reménytelennek tartott biológiai állapotú beteg esélyei
javultak:

Segítő aktivitás= immunstimuláció

„A immunglobulin” szint magasabb

a „T Helper” és „Natural Killer”-sejtek aktivitásnövekedése
fokozott endorfin termelődés

McLelland professzor (1993)

A segítő magatartás
megfigyelésének,
látványának és
élményének kognitív és
biológiai következményei

Egyetemi hallgatókkal
megnézte azt a
Calcuttai Teréz anyáról
készített filmet, amelyben
az asszony a leprásokat
és fertőző betegeket
ápolja, gondozza.

A film vetítése előtt és után
nyálmintát vettek az **A**
immunoglobulin szint
ellenőrzésére.

A segítő magatartás *megfigyelése,* *látványa*

A vetítés végeztével a hallgatókat meginterjúvolták, hogy a véleményüket is rögzíthessék a filmről. A vélemények erősen megoszlottak a „**nagyon megindító,** csodálatostól”, a „**farizeus! álszentig**”.

Az immunparaméterek azonban valamennyi nézőnél egységesen pozitívnak bizonyultak, az A immunglobulin szint megnövekedését jelezték. Azoknál is, akik érzelmileg és kognitíve elutasították az aitruiista cselekedet szemléltető bizonyítását.

Az altruizmus jutalma

A segítő magatartásának pusztán látványa (obszervációs helyzet) is immunstimuláló hatású. E tanulság a segítségre vonatkozó bibliai üzenetek érvényét sugallja.

Az altruizmus jutalma sokszoros.

Kölcsönös kontingencia:

A kölcsönösség, az egyenrangúság, a kiegyenlítés esélye, az „**adok-kapok**” =kapcsolati egyensúly

Azaz: annál készségesebben segítek a másiknak - kéretlenül vagy kérve -, minél nagyobb esélyt érzek, vélek, remélek arra, hogy az **viszonozható**.

A kérő igénylő fél oldaláról ez úgy jelenik meg, mint a kérés szabadságát befolyásoló tényező.

Ha nem látnék esélyt a viszonzásra, kevésbé vagy egyáltalán nem kérnék.

A viszonzásra képtelen személynél: önbecsülés veszteség

Noha az altruizmusban az implikált, hogy nem vár viszonzást, jutalmat, ez inkább ítéleti, tudatos szinten érvényes.

O' Connel (1984) 108 személy vizsgálata, segítő motivációelemzés:

a „viszonzó kölcsönösség” elvárása minden személyben föllelhető, ténylegesen azonban konkrét helyzetben csak **egy-negyedük viszonozta** a kapott segítséget.

„Neheztelő feszült-ségekkal” viszonyultak azokhoz, akik őket megsegítették.

A viszonzás kiegyenlítő aktus.

A **kölcsönös kontingenciamintázat** (serdülőkor) szerepe

Bierhoff és Klein (1995)

„Aki ma altruista, meglehetősen, holnap passzív kívülálló lesz, minden a társas helyzeten múlik”

Az emberi segítségnyújtásban akarva-akaratlanul is szerepet kap a „**költség**” rovat számbavétele is (mibe kerül ez nekem időben, energiában, egyéb ráfordításban), legfeljebb ezt a segítő döntése kizárja a cselekvést akadályozó tényezők sorából.

A jutalom képzele...

Összetevők

A segítő magatartásnak fontos **összetevői**:

- az anticipálható következmények,
- szocializációs minták,
- az adott helyzetben való felelősség nagysága
- a vállalás megoszthatósága
- „együtt könnyebb”,

Könnyebben teszünk **proszociális** lépést, ha egymással előzetesen kapcsolatban álltunk, és egymás megítélése szempontjából a helyzet jelentős

Hangulati, érzelmi tényezők

A potenciális segítő aktuális lelkiállapota is szerepet kap a segítő magatartás megszületésében:

Minél jobb a hangulati, érzelmi állapota a személynek, annál esélyesebb a segítőakcióba lépésre.

A segítő magatartás társas, társadalmi megítélése, értékelése általában **pozitív**. Ez a normatív szabályozó erő jelentős **motiváló szerepet** kap a segítőviselkedés aktivizálásában.

pszeudoaltruizmus

- Szociálpszichológiai szempontból az altruizmus ismérvei (önzetlenség, önkéntesség, szolgálat), elhatárolódik az ákontingenciáktól,

a látszati vagy pszeudoaltruizmustól

Ilyen pl. az aszimmetrikus, függőségi viszony keretében történő segítség. Az ebben megnyilvánuló egyoldalú társas befolyást a **fölérendelt helyzetben** lévő ember hatalmi pozíciója vezérli.

Áltruista helyzetek

Áltruista viszony a két fél közötti minimális társas függőség kereteiben megvalósuló „adakozó segítség” -koldusnak alamizsna-

A másik pusztán demonstrációs objektuma az ő pozitív, normakövető, segítő magatartásának anélkül, hogy a megsegített személy „arcot kapna”, vagy számára a segítő aktus kapcsolati jelentőséget nyerne.

„Megértem az ön zavart, rosszkedvű
közönyét, amit a látványom kivált.

Egy százassal csökkentheti lelkiismeret
furdalását”

Aszimmetrikus viszony

A hagyományos orvos-beteg kapcsolat,
az autoritatív vagy atyáskodó orvosi magatartás

Az „**alamizsna**”-adó segítség pedig történelmi örökség.

Korai kereszténység: jóság és könyörületességet tana

A középkori **keresztény rendek:**

időseket és betegeket gondozó karitatív tevékenység
az árvák nevelése

a szegények megsegítését a gazdagok alamizsnájából

Cél: égi jutalmának megszerzése és földi elismerése=

=személytelenített és **önkiemelő, hivalkodó segítség**

„valódi” altruizmus

Az emberszereteten nyugvó segítőkézség,

a filantrópia:

1. reaktív, helyzeti (vészhelyzet)
2. a személyiségben tartós potenciálként, készségszintű, személyiségvonásként működő altruizmus.

Utóbbiból nőtt ki a **segítés professzionalizálása:**

humán segítő foglalkozások

tartós és állandó segítő motiváció

a foglalkozás szeretettel való művelése

hivatásszolgálat

reaktív altruizmus

A reaktív altruizmus az un. reaktív, helyzeti kontingencián alapul:

vészhelyzetek

spontán, „reflexesen”

„impulzív”- segítő cselekvés,

A megmentések nagy történetei ezt a reaktív altruizmust *példázzák.*

Erich Fromm: az ***intrinsic lelkiismeret*** tudattalan és automatikus működése

Viktor Frankl a „sapientia cordis,, = a „szív bölcsessége”

A felebaráti szeretet példázatai

A különféle kultúrákban közösek:
a reaktív-spontán
automatikus segítség
az intrinsic lelkiismeret hatalma

A keresztény és buddhista kultúra két példázatát.
A bibliai „**irgalmas szamaritánus**” történetében
(Lukács evangélium, 10:30-37) a törvénytudó
próbára akarja tenni Jézust, ezért teszi fel a
kérdést: „Mit jelent az, hogy szeresd
felebarátodat, mint önmagadat?”

Az altruizmus tantörténetek:

„Tedd félre a személyes érdekeidet, ne gátoljanak a segítségben az esetleg rád nézve hátrányos következmények, tedd, amit a „szív bölcsessége” diktál, tégy, ahogy a lelkiismereted biztat, önzetlenül állj a másik szolgálatára ! „

a személyiség tartós, vonásjellegű jellemzője

A segítség professzionalizálódása:

Richmond: a szociális munka esetvezetési módszere 1837

„alkalmazott filantrópia” a szociális segítség tudománya

A „valódi” altruizmus e második típusa, mint professzionalizálódott megnyilvánulási forma a humán segítő foglalkozásokban szükségszerűen helyet kap.

„***hivatásszemélyiség***” (Allport 1981 Bagdy E. 1996) fogalma

A segítő foglalkozások

- az orvoslás,
- pasztoráció,
- a klinikai lélektan,
- pszichoterápia,
- szociális munka,
- szociálpedagógia,
- mentál-higiénés pályák,

a **professzionizálódott altruizmus hordozói.**

Kihívás, vonzerőként jelentkezik a másokon, másoknak segítség elhivatottság-érzés küldetés-tudat

vallási keretekben, hitrendszer részeként jelenik meg,

magasszintű hivatástudat és foglalkozásszeretet

„segítő identitás”.

A segítő foglalkozások

Az emberi segítségnyújtás professzionalizálódásának **története** a 19. század második felében :

„klasszikus tradicionális szegénygondozás”

filantróp, jótékonyági és támogató, segélyező, gyámolító tevékenységek

Az **egyházi karitatív** tevékenység: a papi hivatás keretében:

szegénygondozás

árvanevelés

dologházi megsegítés

Az önálló **„szociális munkás”** fogalkozás 1883-tól számítható Anglia, Németország és az USA élenjáró kezdeményezése nyomán.

	<p>orvosi, tradicionális, „klasszikus segítség” GYÓGYÍTÓ— GYÁMOLÍTÓ</p>	<p>kompetencia modellen nyugvó „új segítség” EDUKATÍV- REEDUKATÍV</p>
<p>társadalmi munka megosztásban</p>	<p>tiszta, világos foglalkozási tradíciók</p>	<p>a régit meghaladó, nem meggyökerezett tradíciók</p>
<p>szerepek</p>	<p>biztos, jól definiált, tiszta fogalmak: orvos, kezelés, páciens</p>	<p>bizonytalan, a meghatározás nem nem lehet „végleges”, sajátos fogalmak: kliens, facilitátor</p>
<p>normatív rend, jog- gyakorlat</p>	<p>objektív, a tevékenység jogilag biztosított, védett.</p>	<p>szubjektív, jogilag nem megfelelően definiált és védett, a jogi keretek bizonytalanok</p>

tudományos, ideológiai megalapozás	tudományos alapjai a természettudomány objektív pilléreirein nyugszanak. Bölcséleti vonatkozásai is szigorú keretek közt vannak (jog, teológia, filozófia, szociológia).	tudományos alapjai a pszichológia, szociális tudományok, pszichoanalízis , etnológia, teológia, pszichoterápia és kommunikációelmélet pilléreirein nyugszanak (kevésbé objektívek)
módszertani orientáció;	Az aszimmetrikus kapcsolat racionális, autoritatív, kemény adatokon nyugvó (statisztikai kérdőívek, kettőspróba, diagnózisalkotás, feltárás [exploráció] terápia-„kezelés” megmagyarázás, tanácsadás direkt instrukciók	Minőségi elemzés, megfigyelések, tapasztalatok leírása, esettanulmány, a „megértés”-en alapuló „tanácskozás” a klienssel
gyakorlati jellemzők	gyógyszer, operatív műveletek, kötelességek (orvosi, papi parancsok) „Le kell tennie a cigarettát!” „Imádkozzon!”	— szubjektív-szimmetrikus kapcsolat - kapcsolati erővel való munka — a belső lehetőségek feltárására törekvő segítség - tanít, mintát kínál — az érzéseket bevonja a munkába - célja az újrendezés, egyensúly kialakítás — a nevelés/újranevelésre irányul

Az elbürokratizálódó segítő szakmák:
az orvoslás, a gyógyszer-konkurencia,
medikalizáció

A személyiség gyógyító részvételével folyó
gyógyítást bürokratikus receptírássá
degradálta

A pszichológiai és szociális segítség új
foglalkozásai:

„korrektív emocionális tapasztalások”

Schmidbauer (1992) joggal teszi fel a kérdést:

„Képes-e az ember nyolc órán keresztül szereteteli odafordulásra, azután intim családi világában további, megérett viszonyulásra?”

empirikus tanulmányok: a segítő szakma a **kiégés veszélyével** járhat

A szindrómás segítő: rejtett nárcisztikus
szükségletek

**Szorongó, gyakran érzi magát tehetetlennek és
elégtelennek, önértékelése labilis.**

Segítő szerepében „felül”, fölötte pozícióiban kell
lennie ahhoz, hogy biztonságban érezze magát.
Nem képes „lenni” lenni, nem tud segítséget
kérni, grandiomán mindenhatósági és mikromán
értéktelenségi érzések jellemzik.

Kényszeres, depresszív karakter, túlkövetelő
Felettes-Énje miatt önkárosító mértékig
túlhajszolja magát a munkájában.

Schmidbauer

Az „erős bástya” mögött egy- „elhagyott gyermek sír”

Agresszióit képtelen kinyilvánítani.

A közelség-távolság, illetve függés-függetlenség terén sérült.

Kerüli a kölcsönösséget, a szimmetrikus helyzeteket:

védő és felemelő terapeutai helyzetre van szüksége

Kempe

50 önkéntes laikus segítő
mélyinterjúi alapján:

hétféle szocializációs út:

1. A rivalizációs út
2. A delegációs út
3. A reakcióképzés útja
4. A szociális tanulás útja

5. Traumatikus egyéni
élmények
feldolgozásnak útja

6. Azonosulási út:

7. A szükségletátvitel
útja:

Frankl mindezek fölé helyezi az un.
metaobjektívet mint legfőbb intrinsic motivációt.

Kategorikus imperativusként rója ránk a másokon való önzetlenül segítség feladatát, mely a **logosz**, mint legfőbb értelem szolgálata.

A **transzperszonális** pszichológia a segítségben a spirituális - transzperszonális motivációt tartja a leglényegesebbnek:

aki segít, az magán is segít, mert ez a világ **Egységes** egész, mi is a szerves részei vagyunk. (Bagdy E. 1996)

Schmidbauer 1992

1. A foglalkozás áldozatánál a segítő kapcsolati munka - mint intim-tásközeli tevékenység - minden személyes szükségletet beszippannt és helyettesít.

A segítő élete a munkájának **áldozati oltárán** ég el.

Schmidbauer 1992

2. A „**hasító**” segítő:

kényszeres igyekezettel kíséri meg, hogy a munkája és a privát élet közötti elválasztást tökéletesítse.

A munkában mindenfajta érzelmi megnyugvást megtagad magától, otthon viszont egy „**igényes bébi**”, akinek minden kívánságát és szükségletét teljesíteni kell.

Schmidbauer 1992

3. A **perfekcionista** a hivatásának kapcsolati ideáljait kiterjeszti a személyes életére is, és a teljességet szeretné megvalósítani, tökéletes kapcsolati világot kíván, melyben **folytonosan csalódik.**

Schmidbauer 1992

4. A „**kalóz**” arra használja foglalkozási szerepeit és helyzeteket, hogy ezekkel elszegényedett intim szféráját gazdagítsa.

5. A „**workalcoholic**” (munkaalkoholista) fanatizmusa a segítő szindróma jellemzőit hordozó, depresszív kényszeres személyiségzavar tünete.

Mint „szenvédélybeteg”, gyógyításra szorul.